

DOI: <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2022-74-25-31>
УДК 316.4:35

**ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО:
АЛГОРИТМ ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ
ТА ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

© Куруч А. В.

Національної академії Національної гвардії України

Інформація про автора

Куруч Анна Володимирівна: ORCID 0000-001-8310-6836; Anutakuruch@ukr.net; кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, Національної академії Національної гвардії України пл. Захисників України 3, м. Харків, 61000, Україна.

У статті розглянуто процес становлення цивільно-військового співробітництва в Україні. Цивільно-військове співробітництво є функцією збройних сил країн-членів НАТО, яка виконується як органами військового управління – на стратегічному та оперативному рівнях, так і військовими частинами та підрозділами – на тактичному рівні. Розглянуто функції та завдання цивільно-військового співробітництва. Розглянуто діяльність інститутів громадянського суспільства в Україні (громадські організації, спілок, волонтерських рухів). Проаналізовано напрямлення інститутів громадянського суспільства, які сьогодні існують в Україні та представляють нагальні потреби громадянського суспільства в Україні. Проаналізовано форму цивільно-військового співробітництва збройних сил в Україні. Проаналізовано завдання цивільно-військового співробітництва Національної гвардії України, зокрема співробітництво з інститутами громадянського суспільства. Зроблено висновок про необхідність взаємодії громадських організацій із ВВНЗ, з метою формування певних навиків взаємодії в майбутніх офіцерів. Зокрема такий алгоритм можна застосувати в проведенні спільних заходів. У статті розглянуто необхідність залучення майбутніх офіцерів до спортивних заходів, заходів національно-патріотичного виховання спільно з інститутами громадянського суспільства. Розглянуто необхідність співпраці ВВНЗ та інститутів громадянського суспільства, бенефіціарами яких є військовослужбовці-ветерани.

Ключові слова: цивільно-військове співробітництво, заклади вищої освіти, інститути громадянського суспільства, громадські організації, СІМІС

Kuruch A. "Civil-military cooperation: an algorithm for effective interaction of public organizations and higher military education institutions"

The article examines the process of formation of civil-military cooperation in Ukraine. Civil-military cooperation is a function of the armed forces of NATO member states, which is carried out both by military management bodies at the strategic and operational levels, and by military units and units at the tactical level. The functions and tasks of civil-military cooperation are considered. The activity of civil society institutions in Ukraine (public organizations, unions, volunteer movements) is considered. The directions of civil society institutions that exist in Ukraine today and represent the urgent needs of civil society in Ukraine are analyzed. The form of civil-military cooperation of the armed forces in Ukraine is analyzed. The task of civil-military cooperation of the National Guard of Ukraine, in particular cooperation with civil society institutions, is analyzed. A conclusion was made about the need for interaction between public organizations and higher education institutions in order to help future officers develop certain interaction skills. In particular, such an algorithm can be applied in conducting joint events. The article considers the need to involve future officers in sports events, events of national-patriotic education together with institutions of civil society. The need for cooperation between higher military education institutions and civil society institutions, the beneficiaries of which are military veterans, is considered.

Keywords: civil-military cooperation, institutions of higher education, institutes of civil society, public organizations, CIMIC.

Актуальність постановки проблеми

Дослідження і нова форма взаємодії сектору безпеки і оборони

та громадянського суспільства викликана сучасними реаліями. Ця форма взаємодії виникла в Європі наприкінці ХХ ст. у зоні проведення військових операцій, саме на такій

території виникає гостра необхідність налагодження відносин із місцевим населенням задля забезпечення максимального ефекту від проведення військових операцій та мінімізації негативних наслідків для населення, що проживає в зоні проведення операцій.

Щодо України, то цивільно-військове співробітництво, як пілотний проект, започатковується у 2014 році у ЗСУ, цивільно-військове співробітництво у НГУ було започатковано у 2017 році й запроваджено через службу СІМІС. Перехід на стандарти країн-членів НАТО, реформування військової освіти стимулює пошукових форм ефективної взаємодії військовослужбовців та громадянського суспільства.

Починаючи з 2014 року, коли проти України були застосовані військові та невійськові методи протидії, виникла реальна загроза національній безпеці країни, стає зрозумілим необхідність у вдосконаленні форм ведення бойових дій, зокрема використання невійськових методів [1].

Цивільно-військове співробітництво є функцією збройних сил країн-членів НАТО, яка виконується як органами військового управління – на стратегічному та оперативному рівнях, так і військовими частинами та підрозділами – на тактичному рівні [8]. Таким чином, цивільно-військове співробітництво виступає трикутником відносин між збройними силами, суспільством та органами державної влади. Виконання більшості військових завдань зазвичай пов'язано з використанням об'єктів цивільної інфраструктури, взаємодією з цивільним населенням та формальними і неформальними лідерами думок, представниками релігійних та громадських організацій.

У сучасних умовах розуміння необхідності зміни виконання професійних завдань, застосування неординарних підходів до виконання поставлених цілей уміння військовослужбовців налагодити взаємодію з цивільним сектором, стали необхідністю часу та відіграють велике значення для успішного виконання покладених на військових завдань.

Першочерговою метою цивільно-військового співробітництва є встановлення та підтримка взаємодії збройних сил з цивільною владою, громадськими організаціями, населенням у межах зони відповідальності під час виконання професійних завдань. Тобто створення умов для ефективного виконання

професійних завдань та уникнення перешкоджання своєї діяльності з боку місцевого населення. Другочерговою метою є налагодження добрих взаємовідносин між цивільним населенням та військовим сектором.

Найактивнішою формою цивільно-військового співробітництва в Україні є взаємодія сектору безпеки і оборони та суспільства через громадські організації та різні об'єднання. Стрімкий демократичний розвиток українського суспільства стимулював створення значної кількості різнонаправлених громадських організацій, які опікуються різними категоріями громадян.

Сьогодні в основі розвитку громадянського суспільства лежить активна діяльність інститутів громадянського суспільства (громадські організації, спілок, волонтерських рухів та ін.) Якщо фіксувати кількість створених цілеспрямованих інститутів громадянського суспільства, можна зробити висновок про нагальні потреби громадянського суспільства в Україні. Наприклад, після 2014 року в Україні з'явилося багато громадських організацій та спілок, цільовою аудиторією яких стали військовослужбовці, а також члени їх сімей, таким чином, громадські організації задовольняють потреби в реалізації прав цієї категорії громадян.

Громадські формування мають різну мету, завдання, рівень повноважень, територію діяльності, проте їх соціально-політичне призначення полягає насамперед у тому, що вони допомагають людям у розв'язанні проблем повсякденного життя, відкривають широкі можливості для виявлення суспільно-політичної ініціативи, здійснення функцій самоврядування [7].

У контексті активного цивільно-військового співробітництва військові не можуть бути осторонь діяльності інститутів громадянського суспільства. Саме тому вже сьогодні має бути вироблений чіткий алгоритм взаємодії та підтримки.

Вищі військові навчальні заклади також залучені в процес цивільно-військового співробітництва. Майбутні офіцери мають чітко розуміти алгоритм такої взаємодії, саме тому вже під час навчання у ВВНЗ у них мають бути сформовані певні компетентності, які в повній мірі зможуть забезпечити виконання покладених майбутніх професійних завдань.

Аналіз досліджень та публікацій

Питання цивільно-військового співробітництва нове для України. Після отримання позитивного результату пілотного проєкту в 2014 році, почався процес упровадження на постійній основі практики цивільно-військового співробітництва у ЗСУ, а згодом й у інші військові формування.

Питанню цивільно-військового співробітництва з боку науковців приділено небагато уваги. Досліджували особливості впровадження цивільно-військового співробітництва на сході України: Ткачук П.П., Середенко М.М., Кізло М.Л., Радзіковський М.А.[8].

Кривенко Ю.В. обґрунтовує необхідність правового регулювання цивільно-військового співробітництва ЗСУ.

Також питання цивільно-військового співробітництва в Україні активно вивчали: Бернадський Б.В., Васюкова Н.В., Додонов Р.О., Кушнір В.О., Петков С.В., Сальнікова С.Ф., Телелім В.М. тощо.

Чобіт І.Р. у своєму дослідженні вивчає історичний досвід створення та функціонування органів цивільно-військового співробітництва. Також науковець робить узагальнення щодо особливості роботи органів цивільно-військового співробітництва в Україні – взаємодія відбувається на території однієї держави[1].

Загалом за невеликий проміжок часу багато науковців почали вивчати проблеми та перспективи цивільно-військового співробітництва, але питанню взаємодії громадянського суспільства та вищих військових навчальних закладів не було приділено достатньо уваги.

Постановка завдання: Визначити алгоритм взаємодії вищих військових навчальних закладів та громадянського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Згідно з наказом Генерального Штабу цивільно-військове співробітництво – це систематична, планомірна діяльність Збройних Сил України із взаємодії з органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, організаціями та громадянами у районах дислокації військових частин та підрозділів Збройних Сил України з метою формування позитивної громадської думки про діяльність Збройних Сил України і

забезпечення сприятливих умов для виконання покладених на них завдань та функцій [2].

Головним завданням ЦВС в Україні є підвищення довіри цивільного населення до Збройних сил України та інших військових формувань як до інституту держави, що дозволяє мінімізувати вплив наслідків бойових дій на цивільне населення, формує позитивний імідж військових підрозділів, а також дає можливість мінімізувати негативний вплив противника на цивільне населення, що в сучасних реаліях України є надзвичайно важливим.

Сьогодні визначеними завданнями цивільно-військового співробітництва НГУ є проведення заходів, які спрямовані на формування позитивної громадської думки щодо діяльності підрозділів НГУ; безпосередня участь у аналізі соціально-політичної, демографічної економічної, політичної релігійної, епідеміологічної та екологічної ситуації в регіоні базування військового підрозділу та вплив її на виконання підрозділами завдань за призначенням; організація взаємодії командування з цивільним населенням, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та іншими організаціями в районі виконання завдань; проведення занять з патріотичного виховання дітей; координація діяльності між Національною гвардією України, Збройними Силами України та громадськими організаціями; забезпечення ефективної взаємодії між військовим командуванням та регіональними органами влади, місцевими органами самоврядування, представництвами громадських, неурядових, міжнародних організацій, населенням регіону; організація роботи з сім'ями військовослужбовців, які зникли безвісти (загинули) під час проведення операції (бойових дій); участь у проведенні гуманітарних акцій, заходах військово-патріотичного виховання молоді; співпраця з військово-цивільними адміністраціями, департаментами освіти і науки, соціального захисту[10].

Ці завдання різновекторні й потребують під час навчання офіцерів формування певних компетентностей. Задля формування навиків цивільно-військового співробітництва вже сьогодні у вищих військових навчальних закладах треба проводити заходи спільно з громадським сектором та залучати до них майбутніх офіцерів. Така взаємодія дозволить курсантам зрозуміти значимість завдань

цивільно-військового співробітництва в майбутній професійній діяльності.

Для формування таких навиків ВВНЗ мають залучати громадські організації, волонтерські рухи та інші інститути громадянського суспільства для проведення спільних заходів.

Розглянемо приклад взаємодії ВВНЗ та ГО, цільовою аудиторією яких є ветерани АТО/ООС та члени їх сімей. Максимально ефективним та корисним може бути взаємодія ветеранських рухів, громадських організацій, бенефіціарами яких є ветерани АТО/ООС та члени їх сімей із закладами ВВНЗ. Така співпраця буде позитивним досвідом для усіх учасників процесу. Ветерани таким чином зможуть передати свій досвід майбутнім офіцерам, активізувати процес реінтеграції ветеранів АТО/ООС у суспільство та таким чином консолідувати ветеранську спільноту. За допомогою спільних заходів у майбутніх офіцерів у ВВНЗ буде формуватися соціально-активна громадянська позиція. Проведення спільних спортивних заходів будуть мотивувати до здорового способу життя.

Враховуючи сьогоденну ситуацію в країні – агресію РФ, військовий стан та де-факто війну упродовження цивільно-військового співробітництва через спільні заходи з інститутами громадянського суспільства є необхідністю. У першу чергу для подолання зростаючого розколу між цивільними та сектором безпеки і оборони, ветеранами АТО/ООС.

На жаль, структурні зміни на рівні міністерств потребують багато часу та зусиль, одним із засобів для впровадження цивільно-військового співробітництва активізації громадянського суспільства та курсантів ВВНЗ, налагодження позитивних стосунків між ними є проведення спортивних заходів та змагань.

Для прикладу візьмемо інститути громадянського суспільства, що опікуються ветеранами, актуальність і необхідність проведення спортивних заходів серед такої категорії громадян полягає в допомозі сім'ям ветеранів перетворити конфліктне середовище на величезний ресурс підтримки, віри і бажання повернутися до повноцінного цивільного та сімейного життя. Надання відновленню психічного здоров'я, полегшення перебігу ПТСР і супутніх симптомів. Для успішної та швидкої реабілітації колишнім військовим потрібна «висока мета», і спорт – саме та сфера, де можна ставити конкретні цілі

та досягати результатів. Допомогти успішній реінтеграції колишніх воїнів – посильна задача для майбутніх офіцерів.

Реінтеграція в суспільство ветеранів починається з безпосереднього соціального середовища. Відносини серед оточення ветерана та його сім'ї часто характеризуються браком комунікації та взаєморозуміння.

Багато ветеранів мають труднощі з тим, щоб отримати підтримку від своїх сімей, здебільшого через те, що їх рідні морально виснажені та не мають певного досвіду, як допомогти людині, що пережила травму війни. Таким чином, для уникнення негативних розмов, ветерани часто ізолюються від суспільства свого оточення і замикаються у колі побратимів. Адаже саме це соціальне оточення є комфортним, багато ветеранів знаходять розуміння лише в цій групі.

Саме тому спілкування та проведення спільних неформальних заходів із ВВНЗ допоможе відчувати свою соціальну значимість ветеранам. Саме спортивні заходи спрямовані на привертання уваги до проблем ветеранської спільноти й здатні вирішити проблему ізоляції останніх. Таким чином, спільні спортивні заходи допоможуть ветеранам відчувати себе повноцінними членами суспільства, а курсантам навчитися піклуватися та допомагати тим, хто потребує.

Спільні спортивні заходи ВВНЗ з інститутами громадянського суспільства направлені на подолання стереотипів у суспільстві щодо психологічного здоров'я ветеранів АТО/ООС. Ці стереотипи мають негативний вплив не лише на ветеранську спільноту, а й на майбутніх військових. Стереотипи поширені в суспільстві посилюють розрив між ветеранами та цивільними особами. На початку АТО хвиля патріотизму та суспільної уваги до Донбасу відбувалися паралельно з героїзацією воїнів АТО. У 2014 році реальна загроза війни змусила суспільство України розуміти потреби ветеранської спільноти, але згодом ветерани стають живим нагадуванням про війну, таким чином відбувається їх відсторонення від процесів у суспільстві. Імідж патріота, який захищає свою Батьківщину, виховує дітей та працює на благо своєї країни змінюється поглядом на ветеранів як на людей, які мають проблеми з психічним здоров'ям, зловживають наркотиками та алкоголем, схильні до агресії та можуть застосувати в будь-який момент зброю. Важко протидіяти таким стереотипам,

адже такі проблеми є серед ветеранської спільноти.

Із початком повномасштабного вторгнення суспільство знову згадує значимість військовослужбовців, і вже цього разу не можна допустити ізоляції ветеранів після закінчення війни, адже це буде мати великі негативні наслідки для всієї країни.

Варто наголосити, що спортивні заходи, в першу чергу, спрямовані на подолання рівня девіантної поведінки серед ветеранів та майбутніх офіцерів, популяризації здорового способу життя.

Спортивні заходи, проведені спільно з ВВНЗ, будуть стимулювати майбутніх офіцерів до більш активного пізнання ветеранської спільноти та використання досвіду ветеранів у подоланні багатьох негативних явищ у майбутній професійній діяльності. Також спільні спортивні заходи варто проводити із залученням жінок-військовослужбовців для викорінення певних гендерних стереотипів, які сьогодні ще існують у військових формуваннях.

Спільні спортивні заходи ВВНЗ та інститутів громадянського суспільства будуть мати лише позитивні наслідки: живе спілкування, здорове змагання ветеранів та майбутніх офіцерів, можливість відпочити сім'єю, обмін досвідом та безліч позитивних емоцій.

Ще однією можливою точкою взаємодії громадських організацій та ВВНЗ може бути спільне проведення заходів патріотичного спрямування. Сьогодні у світі поширюється система помилкових цінностей споживацтва, розваг, культу сили, агресії, вандалізму, свободи без відповідальності. Нажаль, Україна не стає винятком. Під негативним впливом опиняються і ВВНЗ, оскільки середній вік курсантів становить 20 років. Проведення національно-патріотичних заходів із залученням курсантів ВВНЗ, школярів та інститутів громадянського суспільства є дуже важливим для сучасної України.

Такі заходи допоможуть формувати в молоді високу соціальну активність, духовність, любов та повагу до Батьківщини, а також будуть стимулювати становлення людини як усебічно розвиненої особистості та формувати лідерські якості молоді України.

Варто зауважити, що молодь, яка здатна до вираження своїх думок, - це творчі особистості, вони здатні буди лідерами та формувати громадську думку, що

позитивно позначається на розвитку шкільних та курсантських колективів, а значить і в цілому на розвитку громадянського суспільства в Україні. Проведення патріотичних заходів спільно з інститутами громадянського суспільства будуть сприяти підвищенню ерудиції молоді. Проведення конкурсів та змагань буде стимулювати до здорової конкуренції, дасть натхнення для подальшого активного навчання.

Консолідація школярів, курсантів та інститутів громадянського суспільства допоможе стимулювати активне спілкування молоді України, підняття та обговорення важливих питань щодо національної безпеки держави та допоможе направити зусилля на розбудову соціально відповідального та громадянського суспільства.

Національно-патріотичні заходи мають бути сплановані з урахуванням Стратегії національно-патріотичного виховання, затвердженої Указом Президента України від 18 травня 2019 року № 286/2019. Інститути громадянського суспільства разом із ВВНЗ спроможні посилити державну політику направлену на національно-патріотичне виховання громадян України.

Національно-патріотичне виховання в системі освіти регламентується Конституцією України, законами України «Про основи національної безпеки України», «Про освіту», «Про військовий обов'язок та військову службу», «Про фізичну культуру і спорт», та інших нормативних актів у всіх закладах освіти незалежно від форм власності.

Об'єктами національно-патріотичного виховання виступає підростаюче покоління українців, зокрема це студенти та курсанти, учні загальноосвітніх закладів освіти. Патріотизм, повага до державних символів, жертвовність заради майбутнього своєї держави – це все результат тривалого виховного процесу.

Заходи, спрямовані на національно-патріотичне виховання молоді, за своєю формою є складними й потребують злагодженої роботи усіх учасників: молоді, викладачів, курсових офіцерів, батьків. Одним із головних пріоритетів національної безпеки держави є національно-патріотичне виховання молоді.

Історична пам'ять та історична свідомість є основою у формуванні патріотизму серед молоді, любові до Батьківщини, самовідданості своїй державі.

Патріотична молодь повинна брати активну участь у розбудові незалежної України, саме тому варто цілеспрямовано, систематично й послідовно проводити заходи спрямовані на національно-патріотичне виховання. Важливу роль у сучасному українському суспільстві в процесі національно-патріотичного виховання молоді відіграють інститути громадянського суспільства. Творчий, нестандартний підхід до організації національно-патріотичних заходів буде об'єднувати українську націю, буде стимулювати укріплення соціально-економічних, духовних та культурних зв'язків українського народу.

Планування спільних національно-патріотичних заходів ВВНЗ та інститутів громадянського суспільства має бути спрямовано на те, щоб стимулювати молодь у першу чергу вивчати історію свого народу, формувати патріотичну свідомість, турботу один про одного, готовності до виконання свого громадянського й конституційного обов'язку, пов'язаного із захистом національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння розбудові України як демократичної, правової та соціальної держави. Головною метою національно-патріотичного виховання молоді має стати формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, нації, держави. Проведення спільних національно-патріотичних заходів ВВНЗ та громадських організацій мають виконати такі завдання:

- прояв зацікавленості до вивчення історичного минулого України, культурної спадщини та традицій, утвердження у свідомості людини особистісних патріотичних цінностей та переконань;

- шанобливе ставлення до Конституції та законів України, державних символів;

- популяризації в суспільстві професій військового спрямування, виховання поваги до військовослужбовців України;

- чітке розуміння таких понять: особиста свобода, права та обов'язки громадянина України та їх взаємозв'язку;

- сприяти формуванню громадянської компетентності молоді, стимулювати їх до участі у процесах державотворення, спроможності дотримуватись законів та захищати права людини, пам'ятати та дотримуватись обов'язків громадянина України, поважати та толерантно ставитися до представників інших націй та народів, соціальних груп;

- бути готовим захищати демократичні принципи життя суспільства, готовності взяти на себе відповідальність, здатності розв'язувати конфлікти згідно з чинним законодавством;

- знати та дотримуватися Кодексу честі офіцера;

- популяризувати кращі риси української ментальності – працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, дбайливого ставлення до природи;

- визначати та вміти протидіяти українофобству, аморальності, сепаратизму, шовінізму, фашизму.

На Харківщині є успішний досвід проведення спільних національно-патріотичних заходів ВВНЗ та громадських організацій, зокрема це проекти Спілки ветеранів АТО «Мрії про Україну», літературний конкурс, у процесі якого діти малювали малюнки та писали вірші, присвячені Україні, які потім друкувалися в збірці та розповсюджувалися серед військовослужбовців у зоні проведення ООС. Протягом 4-х років було успішно проведено 4 конкурси, результатом яких став друк 8-х збірок «Мрії про Україну». Була налагоджена співпраця з представниками служб Міністерства освіти та закладами освіти міста Харкова. Згодом до проекту почали долучатися ЗВО Харківської області. У 2019 році до проекту долучилися учні та студенти закладів вищої освіти Луганської області й у цьому ж році Український культурний фонд долучився до видання збірки «Мрії про Україну».

Виходячи із викладеного вище, зробимо такі висновки: Цивільно-військове співробітництво включає в себе цілий спектр задач та функцій. Одним із яких є взаємодія із громадським сектором. У сучасних реаліях України можливо налагодити дієвий механізм цивільно-військової взаємодії – долучаючи до цього громадські організації. Така взаємодія має розпочинатися саме у ВВНЗ, привчаючи майбутніх офіцерів до активного контакту з цивільним сектором. Саме проведені спільні заходи допоможуть сформувати певні компетентності, які стануть у нагоді в майбутній професійній діяльності. Спільні заходи зможуть виконати ряд завдань у цивільно-військовій взаємодії: це може бути сприянням поліпшенню та вдосконаленню процесу обміну інформацією між громадянським суспільством та владою; формування у суспільстві позитивного образу військовослужбовця; подолання гендерних

стереотипів у суспільстві; формування навичок співпраці з виконавчими органами ради, інститутами громадянського суспільства, іншими недержавними організаціями для виконання поставлених цілей і завдань.

Список використаних джерел:

1. Белов М.А. Удосконалення системи підготовки сил і засобів цивільно-військового співробітництва ЗСУ/М.А. Белов.– Київ : ЦНДІ, 2016. – 114с.

2. Про Положення про Генеральний штаб Збройних Сил України: Указ Президента України від 30.01.2019 № 23/2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/23/2019#Text>(дата звернення 20.02.2022)

3. Цивільно-військове співробітництво :Доктрина ГК ЗС України від 01.07.2020 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sprotyvg7.com.ua/wpcontent/uploads/2022/03> (дата звернення 02.02.2022)

4. Кривенко Ю.В. Щодо необхідності правового регулювання цивільно-військового співробітництва Збройних Сил України (CIVIL-MILITARY CO-OPERATION – CIMIC) / Ю.В.Кривенко // Часопис цивілістики. – 2017. – Вип. 23. – С. 35–39.

5. Пашинський В.Й. Забезпечення оборони України: адміністративно-правові аспекти: монографія / В.Й.Пашинський. – Київ: Маслаков, 2018. –408 с.

6.Семьоркіна О. М. Характеристика громадських формувань як інститутів громадянського суспільства [Електронний ресурс] / О. М.Семьоркіна. – Режим доступу:minjust.gov.ua (дата звернення 20.02.2022)

7. Особливості діяльності органівцивільно-військового співробітництва на сході України: склад, завдання та перспективи розвитку /П. П. Ткачук [та ін.] // Військово-технічний збірник. – Львів, 2018. –С. 36–40.

8.Сальнікова О. Ф. Цивільно-військове співробітництво за стандартами НАТО: навч. посіб. / О. Ф. Сальнікова, В. О. Кушнір, І. В. Прошин.– Київ : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2015. –87 с.

9.Цивільно-військове співробітництво Національної гвардії України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:uk.wikipedia.org (дата звернення 20.02.2022)

Reference:

1. Belov, MA 2016, *Udoskonalennia systemy pidhotovky syl i zasobiv tsyvilno-viiskovoho spivrobitnytstva ZSU*, [Improving the training system

Перспективи подальших досліджень.

Провести аналіз діяльності громадських організацій Харківщинита скласти план дійщодо можливих спільних заходів для проведення з ВВНЗ.

of the Armed Forces of Ukraine's civil-military cooperation for cesand means], TsNDI, Kyiv.

2. Prezydent Ukrainy 2019, *Ukaz Pro Heneralnyi shtab Zbroinykh Syl Ukrainyvid 30.01.2019 no. 23/2019 [On the Regulation on the General Staff of the Armed Forces of Ukraine: Decree of the President of Ukraine from 30.01.2019 № 23/2019]*,viewed 20 February 2022, <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/23/2019#Text>>

3. Holovnokomanduvach Zbroinykh Syl Ukrainy 2020, *Doktryna Tsyvilno-viiskove spivrobitnytstvo vid 01.07.2020 [The Doctrine of the CC of the AF of Ukraine dated 01.07.2020]*,viewed 20 February2022, <<https://sprotyvg7.com.ua/wpcontent/uploads/2022/03>>

4. Kryvenko, YuV 2017, 'Shchodo neobkhdnosti pravovoho rehuliuвання tsyvilno-viiskovoho spivrobitnytstva Zbroinykh Syl Ukrainy (CIVIL-MILITARY CO-OPERATION – CIMIC)',[As to the necessity of legal regulation of civil-military cooperation of the Armed Forces of Ukraine (CIVIL-MILITARY CO-OPERATION - CIMIC)], *Chasopys tsyvilistyky*,iss. 23, pp. 35-39.

5. Pashynskiy, VY 2018, *Zabezpechennia oborony Ukrainy: administratyvno-pravoviaspekty [Providing for the Defense of Ukraine: Administrative and Legal Aspects]*, Maslakov, Kyiv.

6. Semorkina, OM 2018, 'Kharaktyrystyka hromadskykh formuvan yak instytutiv hromadianskoho suspilstva',[Characteristics of public formations as civil society institutions], *Mynlust*, viewed 20 February 2022, <minjust.gov.ua>.

7. Tkachuk, PP, Seredenko, MM, Kizlo, ML&Radzikovskiyi, SA 2018, 'Osoblyvosti diialnosti orhaniv tsyvilno-viiskovoho spivrobitnytstva na skhodi Ukrainy: sklad, zavdannia ta perspektyvy rozvytku', [Specifics of Civil-Military Cooperation Bodies in Eastern Ukraine: Structure, Tasks and Development Prospects], *Viiskovo-tekhnichnyi zbirnyk*, Lviv, pp. 36-40

8. Salnikova, OF, Kushnir, VO&Proshchyn, IV 2015, *Tsyvilno-viiskove spivrobitnytstvo za standartamy NATO [Civil-military cooperation in accordance with NATO standards]*, Natsionalnyi universytet oborony Ukrainy imeni Ivana Cherniakhovskoho, Kyiv.

9. Tsyvilno-viiskove spivrobitnytstvo Natsionalnoi hvardii Ukrainy, [Civil-military cooperation of the National Guard of Ukraine],viewed 20 February 2022, <uk.wikipedia.org>.

Стаття надійшла до редакції 20.02.2022 р.